

# Søren Christensen!

Poul Henningsen

»Kloge Søren«

*Min kære Søren Christensen  
i Frørup hvor du bor  
så mange kommer til dig hen  
fra Syd, fra Øst og Nord.  
Ja, langt fra Vesten kommer  
de for at søge dig,  
i Vinter, Vaar og Sommer,  
på Raad du er saa rig.*

Dette vers er det første af fem i Svendborg Avis fra 1918, skrevet som en »Nytårshilsen til Søren Christensen, Frørup«.

Grunden til, at Søren Christensen skal omtales i dette blad er, at han i 1920, 77 år gammel, flyttede til Krarup og boede sine sidste år hos Petra Mosegaard og hendes forældre, indtil han døde i 1925.

Hvad var det, der fik folk til at prise Søren Christensen i avisen? Søren var »klog mand« og kendt vidt omkring. Man kunne også læse: »Selvejerbiler fra alle Egne fra Skagen til Gedser kørte op foran det lille Hus ved Landevejen og syge lukkedes ind i den lille propre Stue. Og fra Udlandet kom de. I afvigte Sommer var der saaledes syge fra Italien, Norge, England og Amerika«.

Kloge Søren stammer fra Frørup på Østfyn. I fire generationer har kloge mænd virket på Snæverkildegaard, hvor Søren fødtes i 1843. Familiens antal af kloge mænd i de fire generationer er sikkert ikke mindsket af, at gården lå nær Regissekilde, som i gamle dage var en meget besøgt hellig kilde, især den 17. juni — Sct. Boels Messe — og Sct. Hans aften. Regissekildemarked holdtes til sidst i 1800-tallet. Som helbredende kilde besøgte den tæt op til århundredskiftet, og de syges gang dertil, har sikkert ikke skadet Kløge Søren's praksis.

Som sagt var Søren's far, Christen, også klog mand, og i en tidlig alder begyndte Søren at interessere sig for faderens virke. Han gjorde optegnelser om alverdens råd og gerninger. Fra hans 12. år eksisterer et noteshæfte, en cypriantus, med mange anvisninger, bl.a. at spå og opskrifter. I det hele taget var Søren's start i faget præget af de tidligere tiders kloge folks brug af det okulte. Kløge Christens lægekunst var rigtig gammeldags trolddomskunst, så der har sikkert været helt anderledes kraftige følelser af frygt end af beundring for ham, som der

senere blev Søren til del. Dette kan man bl.a. se af, at den bog, en cyprianus, hvori de kloge folk gjorde deres optegnelser, i den tidligere del af det 18. årh. var en farlig ting at have hos sig, med alle dens besværgelser og trylleformularer. Det var jo i hekseprocessernes tid. Det okkulte blev ofte forstærket af, at cyprianus'en var skrevet med lønskrift (hemmelig kode). Den frygt mange folk havde for cyprianus'ens ejer, lader ikke til at have anfægtet Søren. Måske var han ligefrem fascineret af det mystiske, akkurat som 12-årige er det i dag, for han skrev også mange af sine husråd, medikamentopskrifter og medicinske vejledninger med lønskrift.

Kloge Christen døde, da Søren var 13 år. Søren var allerede tidligere bestemt til at gå i faderens fodspor (det sagdes der allerede ved fødslen), og han arvede derfor faderens bogsamling, som efter datidens målestok nok var ganske anselig. I 1858, altså 15 år gammel, har Søren skrevet en anden cyprianus med sirlig håndskrift på titelbladet:

*»Et ulæg af 9de, 10de og 11de  
Bøger i Cyprianus«*

Nyttige Kunststykker og Begreber  
skrevet af  
Søren Christensen

Sørens navn var skrevet med lønskrift, som var han bange for, at

indholdet kunne komme ham til skade. Der var atten »begreber« med formler mod bl.a. så forskellige ting som: At døge et Saar for Svig og Bullenskab — at døge for Brod og Hevelse — for Tandpine — for Barnenød — mod Trolddom om naagens Manddom er fortryllet — mod Trolddom hos Kreaturerne, når man ikke kan kjerne Smør — mod Trolddom hos Fjederkræet, at passe Gjæs eller at frie dem fra Rovdyrenes Beskadigelse. osv.

Dette nævnt for at give et billede af, hvor bredt Sørens arbejdsområde var, ikke kun menneskene, men også dyrene (fjederkræet) behandlede han. At mane den trolddom bort, som var skyld i, at man ikke kunne kjerne smør, skal have været en af Sørens specialiteter.

Søren var slægtens ældste søn, men efter faderens død, arvede han dog ikke straks gården, men hjalp sin moder med at drive den videre sammen med sin brøder. Gården var veldrevet, og Sørens store interesse var hesteopdræt, opdræt af Oldenborgere. I »Foreningen til den ædle hesteavl's Fremme« var han et skattet medlem, og han deltog i mange fynske dyrskuer og fik flere diplomer. I Ringe bl.a. i 1905 hvor hoppen »Totte« fik 3.-præmie. Som 75-årig overdrog Søren gården til sin brødersøn, men blev selv boende og udøvede sin virksomhed alene som

klog mand de næste par år.

Til langt op i årene var Søren ungkarl, og på et tidspunkt skulle han i følge en beretning have sagt til en kone: »Nu er der tre, jeg kan få til kone, en klog, en rig og en køn. Kan du sige mig, hvem jeg skal tage?« En anden beretter, at i 1889 eller -90 trådte Søren ind i det hellige ægteskab. Sørens udvalgte, Karldine, var en stor plump kvinde, der drev fåreavl og solgte uld. De to skulle have boet i hver sin ende af gården. Som man sagde: »Ægteskabet varede da også kun halvanden eftermiddag!« De Taarup folk skulle skadefro have sagt: »Dej here Gav var Søren naa leegot ette »klov« naak!«

*BESTYRELSEN FOR  
SVENDBORG-NYBORG  
JERNBANESKAB*

tilstaar herved, at

Gaardejer Søren Christensen  
er Deltager i det nævnte Selskab med  
TO HUNDREDE KRONER

Ovenstående aktie fra 1908 viser, at Søren tænkte på andet end helbredelse og heste. Ligeledes var han også aktionær i A/S Fyns Forsamlingshus.

Ved siden af landbruget fortsatte Søren selvfølgelig som klog mand, hvilket jo ganske sikkert var kraftigt medvirkende til, at Søren blev aktiebesidder. Fra barns ben var Søren

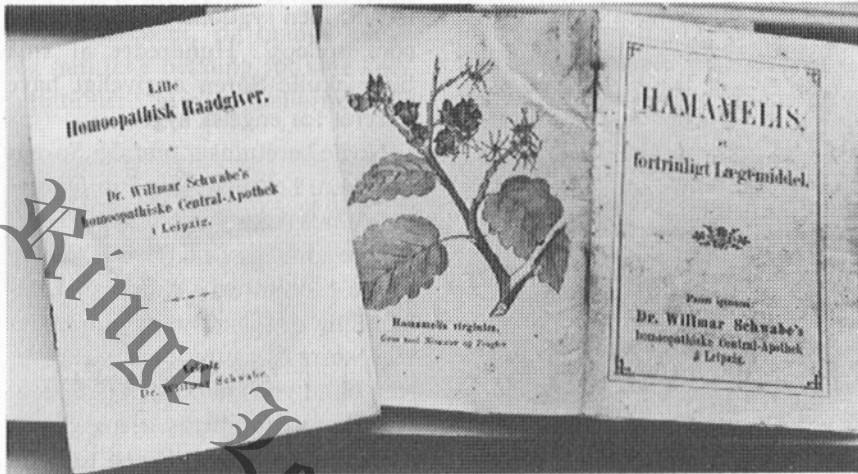
meget optaget af nye ting, specielt nye helbredelsesmetoder. En skolelærer blev dømt for kvaksalveri flere gange, for at drive homøopatisk lægevirksomhed, og han var ved at miste sit job af den grund. Han måtte holde op som homøopat, og al sin viden og alle sine bøger overdrog han til Søren.

Problemløst var det ikke at være klog mand. I avisen stod bl.a.:

»...Søren Christensen, som de fleste andre kloge Mænd og Koner Landet over er bleven systematisk hjemsøgt af Øvrigheden for ulovlig Medicinhandel«.

Søren blev også anmeldt. »Ja, så er der vel ikke andet at gøre end at holde op! sagde jeg til Bjerre (Herredsfogeden)!« »Nej, sagde Bjerre, det skal du ikke gøre Søren Christensen. Du har jo hjulpet så mange, og det er en lægemetode, der er anerkendt over hele verden!« »Så fik jeg 200 kr. i Mulkt for Medicinhandelen og 50 kr. i ekstra Bøde. Men siden har jeg måttet betale mange penge!« Fire gange fik Søren en bøde efter stigende takst.

Mange kloge mænd og koner udgav som modtræk til anmeldelser og domfældelser små bøger eller skrifter med alverdens husråd og opskrifter. Søren gjorde ligeså, han udgav »Homøopathisk Raadgiver«. Denne udgivelse gik åbenbart ikke helt stille af, hvad de efterladte pa-

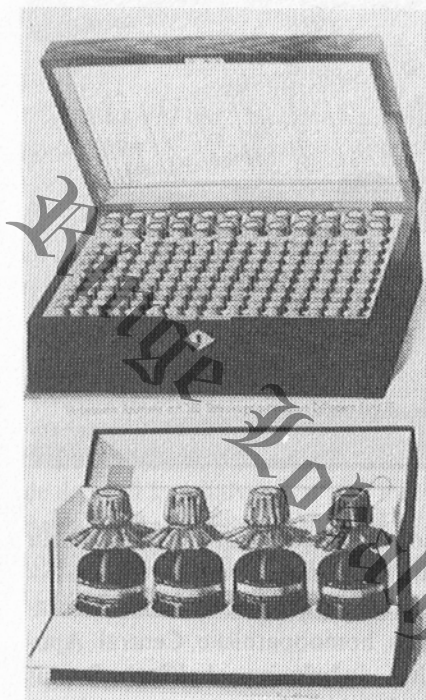


pierer også viser. En sælger var blevet citeret for at have solgt for 17.000 kr, et formidabelt beløb dengang. Ud fra de tal jeg stødte på, har Søren mindst solgt 1369 bøger og haft en indkomst på over 6000 kr. I dette beløb må indgå udgifterne for trykningen. En bog er påstemplet: pris 6 kr.« Og mon ikke Søren har tjent lige så meget som boghandleren? 1 kr. 50 øre pr. stk. Det lyder alligevel nok lidt dristigt at påstå, at han har haft en fortjeneste, der cirka svarer til 2 års løn for skolelæreren i Frørup.

Homøopatien opstod i Tyskland i begyndelsen af 1800-tallet. Princippet i behandlingen var og er, at benytte stærkt fortyndede opløsninger af stoffer, der i mere koncentreret form ville give en rask person samme symptomer som den syge per-

son. Medicinen Søren blev dømt for at videresælge var homøopatisk medicin fra: »Dr. Willmar Schwabe's homøopathiske Central-Apothek i Leipzig«. I Kloge Søren's praksis blev det mere og mere almindeligt, at folk fik medicinalvarer af denne type. Mange småhistorier om konsultationen hos Søren ender noget lig denne: »De fik fire små brune flasker af de heksedråber, han altid brugte, og det gik nøjagtig, som Søren havde sagt!« (dråberne hjalp).

Sørens helbredelsesmetoder var jo i begyndelsen påvirket af faderen. Der indgik megen magi og besværgelser, og i begyndelsen beskæftigede han sig også med at kurere dyr. Han gav sig endda ind på det overnaturlige område. En beretning fra en Krarup-boer fortæller, at Søren i



hvert fald een gang siden han kom til Krarup, har været hentet ud til en gård, »hvor det var galt fat med spøgeri og den slags«.

Der er ingen tvivl om, at Søren stort set har haft fornemmelse for, hvad han kunne magte at gå i gang med.

Han undgik bl.a. opererede og kræftsyge, han har sikkert været lidt ærekær. Han citeres for at have sagt »mit skal gerne hjælpe«. At stille for krampe, det var en helbredelsesmetode, Søren senere lærte Petra Mosegaard, og den benyttedes mod

ligfald, den sygdom vi i dag kender som epilepsi. Hundreder af små børn skulle Søren angiveligt have kureret for engelsk syge.

Nogle beretninger omtaler Sørens evne som helbreder af øjensygdomme. Vores (i Ringe kommune) bedst kendte eksempel herpå er såmænd Petra Mosegaard. Hun var i behandling for en øjensygdom, der blev værre og værre, og hun var næsten blind ved ankomsten til Søren. Han kurerede Petras øjensygdom. Mellem de to opstod med tiden et nært venskab, og da Søren blev gammel, flyttede han til Krarup, hvor Petra tog sig af hans efterhånden skrøbelige helbred. Søren var dog ikke helt affældig, han fortsatte sin praksis med god støtte af Petra, som af sin moder havde fået sin interesse for urter og deres helbredende virkning.

Petra fortæller også, at når Søren skulle dølge blod, så holdt han hånden på det sted, der blødte og sagde: »Der var et Saar i Jesu Side, det skal hverken bulne eller svide i Navnet Gud Fader, Gud Søn og Gud Helligaand!«

Det var altså ikke *sort magi*, Søren beskæftigede sig med, »Han havde altid Gud i sin mund«, blev det sagt. At Søren var kirken venligt stemt ses af, at han på sin 80 års fødselsdag

forærede Krarup kirke et orgel. Han var rundhåndet, og mange gange tog han ikke betaling for sine konsultationer, hvis patienterne ikke

havde råd til at betale; dette kan man tydelig se af en dagbog, Søren førte over sine konsultationer i sine sidste år. Men levede godt, det gjor-



*Kloge Søren og Petra Mosegaard*

de han da. Han købte f.eks. en bil, medens han boede i Krarup. Inden for overskuelig afstand, var det kun grevinden på Brahetrolleborg, der havde en magen til.

Søren kunne mærke, at livet var ved at gå på hæld, og han fik udfærdiget et »Gavebrev«, hvor han overdrager Petra »som erkendtlighed, fordi hun altid har ydet mig pleje og ophold følgende mig tilhørende Effekter... nemlig:« Så nævnes: 2 senge-steder med dyner osv. - 2 dragkister - 2 bogskabe - kommode - egetræs-bord - 3 stueure - en feltesse - 1 ambolt - skruestik - smederedskaber - huggehusværktøj. »Mine personlige brugsgenstande forbeholder jeg mig dog at benytte, saalænge jeg er i live, men ellers overgaar Ejendomsretten over Effekterne straks til Frk. Petra Mosegaard«. Ligeledes overdrages retten til indtægterne ved »Homøopathisk Raadgiver«, og 1/3 Andel i Oldenborghingsten »Hidalgo«. Søren døde i 1925 og blev begravet på Krarup kirkegård, hvor hans venner rejste ham en mindesten.

Sørens »Effekter« er i dag depone-ret på Møntergården i Odense. Petra Mosegaard overdrog Kloge Sørens konsultationsværelse med alle de genstande, som han brugte i den daglige konsultation til museet. Værelset har siden været en del af Nationalmuseets udstilling »Det farlige Liv«, som har været vist flere steder i Danmark.

**Kilder:**

Arkivmateriale beroende på Møntergården, Odense.

Gustav Henningsen: 'Kloge folk og Kloge Søren'

fra 'Det farlige Liv' udgivet af Nationalmuseet.